

O PROBLEMU IZOBRAŽEVANJA NAŠEGA NARODA

Govoriti o tem problemu ne pomenja suhega teoretiziranja o razmerju med izobrazbo in narodom, zakaj ta problem je življenjskega značaja. Za nas je postalo to vprašanje notranje občuten problem vsaj iz dveh razlogov. Prvi je zakoreninjen v geslu »iz naroda za narod«, kar naj bo izraz za nekako po možnosti pristno doživeto čustvo hvaležnosti za vse one duhovne dobrine, ki smo jih prejeli od svoje narodne duhovne zajednice, in ki so bile najosnovnejša podlaga za vse ostalo in poznejše kulturno in duhovno oblikovanje vsakega izmed nas. Ta hvaležnost ni samo akt predpisanega takta. Ona je za človeka, ki mu slovenski narod ni samo beseda, temveč vsebina polna duhovne resničnosti, ki pa je razen tega še kulturno ustvarjevalna, duševna resničnost, ki prodre prav tako elementarno iz njegove duševnosti, kakor se pokaže tudi potreba po gospodarskih dobrinah na močno elementaren in zato pristen način. Ker nam je torej narod sam s svojim duhom, ki živi sedaj v nas, dal možnost videti kulturne dobrine, do katerih bi sicer nikdar sami ne prišli, ker nam je dal narod po svojih kulturnih delavcih in tvorcih toliko in toliko pomembnih kulturnih del, iz katerih črpamo duhovne vrednote lepote, resnice, dobrote, usmiljenja, svetosti itd., ker nam je narod s svojimi kulturnimi deli dal tudi pogled za svojevrstnost kulture drugih narodov in za uživanje kulturnih vrednot pri teh narodih, ker smo torej kulturno vsi zakoreninjeni v duhovni plati svojega naroda, zato se nam pokaže kot nujno in samo ob sebi razumljivo, da se za vse to narodu tudi oddolžimo. V nas nastane potreba, da ne sprejemamo samo od narodnega duhovnega bogastva, temveč da tudi mi nekaj dajemo. Zdi se nam potrebno, da plačamo vsaj majhne odstotke za tako radodarno podarjeno duhovno bogastvo, ki smo ga prejeli iz narodove kulturne tradicije in od njegovega sedanjega kulturnega ustvarjanja. Zato hočemo za onega kulturnega in narodnostnega duha, ki smo ga prvotno prejeli od svojega naroda in smo ga pozneje bogatili v njegovih kulturnih zakladnicah, vrniti narodu sedaj nekaj nazaj. Dobro sicer vemo, da narodu neposredno ničesar vračati ne moremo, in zato hočemo storiti to posredno, tako da vračamo njegovim živim udom in nosilcem njegovega duha — poedincem v narodu. Iz bogastva svojega sedanjega narodnostnega duha, ki je bolj ali manj kulturno bogat, hočemo bogatiti na duhovni način poedine člane svojega naroda in vzbujati ter kultivirati v njih njihovega narodnostnega duha. To je naše neposredno delo. Z njim pa posredno vendar vračamo tudi narodu samemu, toda sedaj ne kot vsoti ali celoti vseh takih poedincev, temveč onemu narodu, ki je duhovna skupnost vseh onih poedincev, ki imajo v svojih

dušah živega narodnostnega duha. Na ta način, da kultiviramo narodnostnega duha poedincev in živih delov naroda, kultiviramo in dvigamo tudi narodnostnega duha sploh in s tem svoj narod. To delo je tako nujno in med seboj povezano, da moremo reči: čim več in čim bolj izobraženih poedincev v narodu, tem več duhovnih vrednot ima tudi narod, toda zopet ne kot vsota teh poedincev, temveč kot ono, kar ustvarja njihovega enotnega narodnostnega duha in kar imenujemo duhovna zajednica naroda.

To je torej prvi izvor našega problema o izobraževanju naroda, in sedaj razumemo, da je ta problem nujno življenjski, ker je življenjsko pristno tudi ono občutenje dolžnosti, da vračamo svojemu narodu obogatene onega duha, ki smo ga od njega prejeli.

Drugi izvor za življenjsko plat tega problema pa je bolj splošno dušeslovnega značaja. Reči namreč smemo, da je smisel besedi: česar polno je srce, to se v besedah razodeva, splošno veljaven. O vsem, karkoli se nam dozdeva resnično vredno in pomembno, mislimo, da ni pomembno in vredno samo za nas, temveč ima svojo pomembnost in vrednost za vsakogar. Glede tega moremo sicer kdaj močno pretiravati, vendar pa je res, da hočemo o lepotah, ki smo jih kdaj močno doživeli, pripovedovati tudi drugim in imamo pri tem namen, da bi tudi oni tako pristno doživeli kot mi; da hočemo o resnicah, ki smo jih spoznali, pripovedovati tudi drugim in jih seznaniti z dejstvi, ki so se nam pokazala kot posebno pomembna; da hočemo seznanjati tudi druge s svojimi prepričanji in mnenji, če se nam zdijo posebno važna in zato taka, da bi jih morali imeti tudi drugi ljudje.

Seveda moramo pri tem upoštevati še važno razliko med dvema tipoma oseb. Eni so namreč toliko socialno usmerjeni, da bi hoteli vse, kar so sami lepega občutili in resničnega spoznali, pripovedovati in pokazati tudi drugim in jim s tem pripraviti ono notranje zadovoljstvo, kot so ga sami imeli in doživeli. Drugi pa so zopet taki, da se povsem zadovoljijo s svojimi lastnimi čuvstvi in spoznanji ter ne čutijo prav nikake potrebe, da bi postali posredovalci lepih in močnih doživetij, ki so jim mogoče vso dušo pretresli. Toda kljub tej razliki med poedinci moremo reči, da splošno velja ta dušeslovna zakonitost, da bi hotel človek, ki je sam nekaj lepega in močnega ali resnično vrednega doživel in spoznal, pokazati tako in enako doživetje ter spoznanje tudi ostalim.

Tudi glede izobraževanja je stvar podobna. Tudi človekovo izobrazbeno ali duhovno spoznanje ima tako notranjo moč in zakonitost, da se nehote prenaša od osebe do osebe in da iz samoizobraževanja kar nujno postaja izobraževanje drugih oseb. Zakaj pri izobraževanju gre za spoznanje nekega duha, za spoznanje resnice, lepote, pravičnosti, človeka, zakonitosti, smisla, vzrokov, razlogov in podobno, in to spoznanje je pri resničnem izobraževanju tako močno, da se nam zazdijo spoznane resnice toliko vredne, da naj bi jih spoznal še ta in oni. Zato hočemo nujno posredovati svoja važna spoznanja tudi

drugim ljudem in jih s tem izobraževati. Na ta način ima izobraževanje samo v sebi sociološko plat, kar pomenja, da se samo od sebe prenaša od osebe do osebe, od znanstvenika do navadnega človeka, od kulturnega delavca vobče do onega, ki ga sploh hoče poslušati ali čitati njegova kulturna dela itd.

Prav tu pa najdemo tudi razlog za skrb starejših in prejšnjih generacij za izobrazbo bodočih generacij, ki se jasno kaže v ustvarjanju šol in drugačnih izobrazbenih ustanov ter družb. Zato smemo reči, da šole v kakršnikoli obliki niso umetno ustvarjene kulturne ustanove, temveč so nastale radi notranje potrebe po posredovanju kulturnih vrednot in po uvajanju mlajših generacij v kulturnega duha naroda in v njegovo kulturno življenje. Človekova izobrazba je torej nekaj dinamičnega in ima v sebi tendenco, da se razširja naprej, pa ne samo v človeku samem po globini in širini, temveč tudi od osebe do osebe. To plat izobrazbe moremo imenovati njeno socialno razširjevalno usmerjenost.

Tako smo spoznali, da je problem o izobraževanju naroda zares življenjskega in ne samo teoretično-statičnega značaja. Njegova življenjskost izvira torej iz čuvstva hvaležnosti do onih, ki so nam s svojim duhom omogočili izobraževanje, in iz občutene dolžnosti, da moramo narodu vrniti to, kar nam je dal in posodil. Izvira pa ta življenjskost tudi iz pravkar spoznane socialno-razširjevalne usmerjenosti vsake izobrazbe, ne glede na to, ali je ta usmerjenost zavestna ali podzavestna.

Iz teh spoznanj pa sledi tudi za izobraževanje slovenskega naroda nekaj smernic. Najprej moramo reči, da je ta problem in njegova praktična rešitev v najtesnejši zvezi z odnosom poedince do naroda. Ta odnos utegne biti namreč pri različnih poedincih različen in v glavnem vsaj četvornega značaja.

Najprej se more poedinec zares čutiti del svojega naroda. On je živ narodov član ter nosi duha svojega naroda v svoji duši, ker je narodovo pojmovanje sveta in življenja tudi njegovo osebno pojmovanje, ker je njegova duševna struktura del strukture narodove duše, ker je njegov odnos do kulture izraz narodovega odnosa do nje, ker je narodov jezik bistveno njegov jezik, ker je narodna pesem njegova pesem itd. Tak človek je nositelj narodnostnega duha in je živa »veja na narodnostnem drevesu«. Zato se tudi kot izobražen in kulturni človek ne sramuje svojega naroda, se ne ogleduje le po višjih in še višjih kulturah drugih, tujih narodov, ne prezira kvalitete in kvantitete kulture lastnega naroda in ne slepomiši s kulturno mednarodnostjo. Dobro ve, da je vsaka kultura narodnostno zakoreninjena, in če ni, da se približuje civilizaciji. Dobro ve, da je svojega osnovnega duha, na katerem se je razvila njegova izobrazba, dobil od svojega naroda in da je torej tudi kot izobraženec še vedno tudi duhovno zakoreninjen v svojem narodu. Vprav njegova izobrazba, ki obsega tudi tujo kulturo in se je obogatila s kulturnimi vrednotami

tujih narodov, mu kaže, da mu je vendar najbližja kultura lastnega naroda, pa čeprav je še zelo skromna in malo razvita. To je prvi tip človeka, ki ga glede njegovega razmerja do lastnega naroda imenujemo narodno zakoreninjeni človek.

Za drugi tip človeka je značilna njegova brezbržnost do vsega, kar je narodno in zato tudi do vsega, kar je sam sprejel od svojega naroda. To še ni omalovaževanje in podcenjevanje narodne kulture in njene svojstvenosti, temveč je oni osebni pasivizem, kateremu je prav vseeno, ali narod kulturno živi ali životari, ali živi samostojno življenje ali pa prehaja v vedno večjo kulturno odvisnost, ali je kulturno izrazit ali pa postaja vedno bolj neizrazit in tako samo civiliziran narod. Ta tip človeka je ravnodušen do narodnostne kulture, ker je običajno ravnodušen do kulture sploh in mu je kaj pomembna samo civilizacija in pa zunanje, gospodarsko, mogoče še politično življenje. Pri takem človeku se mogoče tudi praktično in življenjsko preobrnejo resnične vrednote, tako da pride narodnostna vrednota med spodnje in manj pomembne. Takega človeka imenujemo zato narodnostno pasivnega in ravnodušnega.

Tretji tip človeka pa ni tako pasivno in ravnodušno usmerjen do naroda in do njegove kulture. Tu najdemo zopet dejavnega človeka, torej nekaj podobnega kot pri prvem tipu. Vendar se obe dejavnosti med seboj močno ločita. Ena je namreč do narodnostne vrednote in do kulture lastnega naroda pozitivno in priznavalno usmerjena, druga pa je do istih vrednot negativno in podcenjevalno usmerjena. Tak človek namreč noče prav nič vedeti o tem, kar je svojstveno njegovemu narodu; vse to se mu zdi malo ali pa nič vredno, on se celo dejavno bori proti kulturni tvornosti lastnega naroda, ker ne občuti duha svojega naroda. On mogoče sploh ni narodnostno zakoreninjen, mogoče se mu zdi celo življenjsko nespametno govoriti o narodnostnih razlikah, ko bi hotel poudarjati samo skupnosti med narodi in doseči mednarodno sodelovanje. Mogoče je tak človek prišel do tega spoznanja po politični poti, mogoče tudi po etični. Za današnji čas pa je prav posebno značilna socialna pot, t. j. zahteva po sodelovanju vseh delavcev vseh narodov, vseh gospodarskih ljudi vseh narodov, vseh stanov vseh narodov in vseh poklicev vseh narodov. Tak človek se bori zato radi svojega cilja, ki mu je sodelovanje poedincev ne glede na narodnostne razlike, vprav proti tem razlikam, ki so zanj samo navidezne in jih smatra v primeri z življenjskimi prednostmi mednarodnega sodelovanja za preteoretične, gotovo pa za presentimentalne. Takega človeka moremo zato z dobrim smislom imenovati mednarodno usmerjenega.

Razen njega pa najdemo še svojevrsten tip narodno izkoreninjenega človeka, ki se ne bori proti lastnemu narodu radi mednarodnih in skupnih interesov, temveč zato, ker mu je več vreden kak tuj narod in njegova kultura, kot pa njegov lastni narod. Seveda ta tuj narod zanj ni tuj, ker je sam prepojen z njegovim duhom. Ne mislim

tu na take poedince, ki postanejo navdušeni za tuje narode in za njihovo kulturo iz kakih osebnih in gospodarskih razlogov, temveč le na tiste, ki jih je duh kulture tujih narodov tako osvojil, da so notranje člani tega naroda. V njih zato ni volje, da bi dvignili kulturo lastnega naroda, temveč želijo, da bi se lastni narod prepojil s kulturo tujega naroda in s tem postal kulturno višji, izgubil pa bi svojo narodnostno svojstvenost in izrazitost. Taki ljudje zato še niso narodni renegati, pač pa so mogoče hujši nasprotniki lastnega naroda, ker se borijo proti njemu s tem, kar je za narod najbolj svojstveno, z duhom tuje kulture proti duhu kulture lastnega naroda. Ta boj je mogoče zanje celo kulturno utemeljen, ker ne razumejo, da je vsaka kultura nujno narodnostno zakoreninjena, in da delajo krivico malemu narodu, ki ima glede kvalitete in svojstvenosti svoje kulture med ostalimi velikimi narodi popolno kulturno enakopravnost in vrednost. Tak tip človeka imenujemo zato narodno izkoreninjeni človek, ker je usmerjen le k temu, kar je duhovno in kulturno pomembnejše in več vredno, pa prav nič ne upošteva lastne narodnostne individualnosti in svojstvenosti. Zato je zelo naklonjen ideji narodnostne asimilacije, ki bi se izvršila le pod vidikom višje kulture in bolj razvitih kulturnih področij.

Če upoštevamo sedaj omenjene štiri tipe poedincev, t. j. narodnostno zakoreninjenega, narodnostno ravnodušnega ali pasivnega, mednarodno usmerjenega in narodnostno izkoreninjenega ter le kulturno zainteresiranega človeka, se nam pokaže za problem izobrazbe našega naroda prva zelo važna smernica. Ta četvorni odnos poedinca do lastnega naroda zahteva namreč sam po sebi izločitev nekaterih tipov od pravice do izobraževanja lastnega naroda. Svoj narod morejo in smejo izobraževati le oni poedinci, ki smo jih imenovali narodno zakoreninjeni, zakaj le oni žive v duhu svojega naroda, le oni žive sredi svojega naroda, le oni čutijo žive izobrazbene potrebe lastnega naroda in le v njih more nastati pristno hotenje izobraževati svoj narod in svoje sonarodnjake. Ostali trije tipi poedincev pa po svojem psihološkem bistvu in radi odnosa do lastnega naroda ne morejo postati njegovi izobraževalci. Velja celo to, da nimajo do tega niti pravice, če nam gre res za izobraževanje naroda.

Drugi tip je izgubil to pravico, ker je ravnodušen do vsega, kar je narodu svojstvenega, ker se sploh ne zanima za one duhovne plati, ki bi jih mogli in morali po izobrazbi poglobiti in izpopolniti in ker mu ni prav nič mar, ali se nova in mlada generacija uvaja v narodno kulturno življenje v duhu lastnega naroda ali ne. Tretji tip si je sam vzel pravico do izobraževanja, ker bi mogel s svojim izobrazbenim delom celo nasprotovati temu, kar si mislimo pod izobrazbo lastnega naroda. Če je mednarodno usmerjen, potem bi hotel s svojim izobraževalnim delom med narodom pospeševati in dvigati vprav one plati, ki so skupne vsem narodom in ki tudi naš narod vežejo v eno širšo

človečansko enoto. Že s tem pa bi njihovo izobraževanje ne bilo izobraževanje naroda kot naroda in za narod, temveč bi pomenilo podiranje onih duhovnih svojstvenosti, ki so izvori narodne kulture in po katerih je naš narod na svoj način sprejemljiv za obče in splošno veljavne kulturne vrednote ter rezultate kulturnega dela. Tak človek bi porabil svoje izobraževanje le za uvajanje občega in splošno veljavnega duha v lasten narod in bi ga na ta način nujno naredil vedno manj kulturno in narodnostno izrazitega. Če pa govorimo o izobraževanju našega naroda, hočemo reči, da naj se vrši to izobraževalno delo v okviru in upoštevanju slovenske narodne svojstvenosti in za njeno ohranitev ter kulturno poglobitev. Če pa je tak človek narodno izkoreninjen in mu lebdi pred očmi le višja bolj razvita kultura, potem zopet ni sposoben, da bi postal narodni izobraževalec. Ne rečemo, da njegova osebna kultura ne premore bogastva duha, s katerim bi mogel svoj narod duhovno obogatiti in izobraziti. Tega ima mogoče celo v izobilju. Toda žal moramo reči, da bi se njegovo izobraževanje tikalo vrednot in stvari, ki so last kulturno višje stoječih narodov, in bi na ta način naš narod nujno uvajal v kulturno življenje tujih narodov in v njihovega kulturnega duha. Seveda bi bilo tako delo močno pozitivno, če bi se vse to vršilo z upoštevanjem naše narodne strukture in z voljo ohraniti to svojstvenost, pa jo vendar obogatiti s kulturnimi vrednotami tujih narodov. Toda vprav tega tu ne najdemo. Najdemo celo zavestno voljo s kulturnimi vrednotami tujih narodov uvesti tudi njihovega duha in njihovo duhovno strukturo.

Tako prihajamo do prvega zelo izrazitega načela glede izobraževanja našega naroda, ki se glasi: vsak, ki bi hotel postati izobraževalec svojega naroda, naj najprej poskrbi, da bo sam duhovno njegov član. Ta zahteva pa nikakor ne izraža kakega šovinističnega ekstrema. Zakaj narod se pri svojem izobraževanju prav nič ne zapira pred kulturnimi vrednotami ostalih narodov. Obratno, on jih hoče sprejeti v svojo duhovno zakladnico. Edino, kar zahteva, je to, da bi teh tujih vrednot ne sprejemal kot tujih v svojo narodno dušo, temveč da bi jih sprejel prepojene s svojim narodnostnim duhom, gledane na svoj narodnostni način, in da bi jih tako prisvojil sebi in svoji strukturi, da bi te vrednote ne bile več tuje, temveč njegove lastne duhovne vrednote. To torej ni nikakšno omalovaževanje kulture ostalih narodov in kulture sploh, temveč je le način obvarovanja lastne narodne individualnosti, ki hoče, da je vsaj način, kako zagleda in spozna kulturne vrednote, svojstveno njegov. Ne sprejemamo torej tuje kulture kot tuje, temveč jo po svoje prisvojimo. To pa mora že naprej storiti oni, ki hoče izobraževati svoj narod. Zato mora biti nujno v njem živ narodnostni duh, ki ga dela za živega člana naroda in ga vedno bolj zakoreninja v narodu. Samo v osebнем narodnostnem duhu osvojena izobrazba more in sme postati izobrazbena last celotnega naroda.

Razen te smernice, pri kateri je večji poudarek na n a r o d u kot na izobrazbi, pa najdemo še drugo, pri kateri je poudarjena izobrazba. Tu gre za pravo pojmovanje izobrazbe in izobraževanja drugih oseb. Ne gre namreč samo za izobraževalčevega narodnostnega duha, temveč prav tako tudi za to, da je zares izobražen. To pomenja, da ni samo napolnjen z znanjem, da ne ve samo silno veliko o tem in onem in da ni samo načitan. Pri izobrazbi gre za o s e b n o s p r e j e m a n j e duha. resnic, idej, vrednot, dolžnosti, dejstev in podobno. Taki predmeti so namreč samo tedaj last naše izobrazbe, če so tako osebno spojeni z nami, da so postali del našega duha, da ne tičijo samo v našem duhu, temveč so z njim organsko spojeni, da ne vemo samo za toliko in toliko resnic in vrednot, temveč so postale tako naša duhovna last, da so dobile tudi našo osebno noto in barvanost. Pri izobrazbi namreč ne gre samo za širino in za obseg izobrazbenih ali duhovnih vrednot, temveč gre predvsem za izobrazbeno in duhovno globino, ki pa je seveda v notranji zvezi z globino naše duševnosti. Čim globlje k subjektu je prišla kaka izobrazbena vrednota, resnica ali ideja, čim več duševnosti je zase osvojila in čim bolj jo ima subjekt za svojo last, tem lažje govorimo o izobraženem človeku in o globini njegove izobrazbe. Saj tudi praktično imenujemo samo takega človeka izobraženega, kateremu so določena in nekatera spoznanja tako odprla duhovni svet, da dobi kar naenkrat p r e g l e d čez ta svet, se v njem z lahkoto znajde in šele tedaj začuti d u h a tistega predmeta in tiste kulturne panoge, katere se ta spoznanja tičejo. Mogli bi se simbolično tako izraziti, da ni izobražen tisti, ki radi samih dreves — drevesa naj pomenijo tu posamezna spoznanja — ne bi videl gozda, temveč tisti, ki najprej vidi celotni gozd — gozd naj pomenja določeno kulturno panogo — in šele v tem gozdu vidi tudi posamezna drevesa. Saj je nujno, da bo tako izobražen človek radi občutenega d u h a svojega predmeta spoznal več posameznih resnic, dejstev in idej, kot pa če bi ostal samo pri takih posameznih spoznanjih in bi se ne dokopal do kulturnega smisla in pomena ter duha določenega predmeta in kulturnega področja.

Če torej izobrazbo tako globinsko pojmuje in jo točno razločujemo od samo védenja in znanja, najdemo takoj drugo značilno in važno smernico za izobraževanje našega naroda. Ta se glasi: v s e i z o b r a ž e v a n j e n a r o d a n a j b o r e s n i č n o g l o b i n s k o i z o b r a ž e v a n j e , a l i š e k r a j š e , n a j b o r e s n i č n o i z o b r a ž e v a n j e .

Tu moramo namreč dobro ločiti dva tipična načina izobraževanja takozvanih »širokih plasti« naroda. Prvi način je tisti, ki izvira iz prepričanja, da je za preprosti narod vse dobro, da ni treba kake posebne izbire, da ni treba seči posebno globoko in da so lahko že s kako plitvo mislijo zadovoljni. Ta način izobraževanja je zato nujno silno plitek, ostaja samo pri površini resnic, idej in predmetov, posame tu in tam samo takozvano smetano, nekaj zanimivosti, včasih

tudi kako prav pusto stvar, ki pa je pusta seveda samo zato, ker nima tiste globlje utemeljenosti, ki bi ji dala predmetno pomembnost. Ta način izobraževanja je na žalost zelo pogost po naših društvih, čeprav nosijo lepo ime izobraževalna ali celo kulturna društva, pa vendar večkrat delajo veliko krivico kulturi po eni plati in grešijo nad narodom na drugi. Zakaj tako izobraževanje se niti ne približa pravemu izobraževanju, ker gotovo nima globinskega značaja in ostane večinoma enostavno besedičenje ali pa navajanje posameznih dejstev in idej, ki nimajo nikakega ozadja in zato ne morejo odpreti samostojnega pogleda v obravnavano kulturno smer.

Drugi način izobraževanja pa je tisti, ki izvira iz prepričanja, da je duhovni svet toliko vreden, da mu ne smemo delati krivice in nasilja, pa čeprav izobražujemo najpreprostejšega človeka. Tudi njega je mogoče peljati do resnične kulture, seveda je pot zanj nekoliko drugačna. Radi svojstvene poti pa ne sme postati tudi snov izobraževanja plitva, vsakdanja, površna, tja vržena in se je ne smemo samo dotakniti. Tudi najpreprostejšega človeka moramo izobraževati tako, da začuti kulturno vrednost obravnavanega predmeta, da ne sliši samo nekaj besedi in si zapomni nekaj dejstev, temveč si tisto stvar resnično osebno osvoji, da postane njegova duhovna last in mu da vpogled v kulturo sploh. To prepričanje je zato spojeno tudi z voljo, naj bo naše izobraževanje vedno po dveh plateh poglobljeno: 1. po vsebini in duhu in 2. po uvidevanju in spoznanju, ali po duševni in doživljajski plati.

Če upoštevamo sedaj še ta dva načina izobraževanja našega naroda, moramo reči, da je za doseganje prej omenjenega vodila uporaben samo drugi način izobraževanja, ki temelji na hotenju, da bi bilo izobraževanje čim resnejše in vsebinsko ter duševno poglobljeno. Samo na ta način bi mogli dvigniti resnično izobrazbeno stopnjo našega naroda.

Ta zahteva izobraževanja pa nujno vsebuje še tretjo, ki se sedaj ne tiče ne načina in ne vsebine izobraževanja, temveč izobrazbeno osebo in njegove izobrazbenosti ter kulturnosti. Zakaj druga zahteva je toliko časa le teoretična in samo zahteva, dokler ne najdemo oseb, ki bi jo izvršile. Posredovati resnično in poglobljeno izobrazbo ter kulturo more namreč samo človek, ki je sam dosti globoko izobražen, pri katerem tiči njegova kulturnost čim globlje v duši in ki pozna razen izobrazbene širine še izobrazbeno globino. On daje pri izobraževanju naroda iz polnega in zato ima vsaka podana izobrazbena vrednota posebno kulturno ozadje, ki ji daje značaj poglobljenosti, razen tega pa še značaj popolne spojitve in prilastitve po subjektu. Takemu človeku se ni treba za poglobljeno izobraževanje svojega naroda ne vem kako veliko posebej pripravljati, zakaj on govori iz svojega, iz tega, kar si je doslej s svojim izobraževanjem prisvojil in kolikor ima doslej v sebi nabrane osebne kulturnosti. Zato se mu ne godi tako kot marsikateremu narodnemu

izobraževalcu, ki malo pred svojim predavanjem ali referatom pogleda kako knjigo, ki o tisti stvari v kratkem poroča in na hitro informira, ali pa celo kako drugo predavanje o tisti stvari, si naredi nekaj točk za svoje predavanje in stvar je odpravljena. Tudi tak predavatelj se prav v ničemer ne razlikuje od profesorja, ki mu pravimo »lectione doctior«, zakaj o stvari, o kateri trenutno predava, ve le toliko, kolikor predava in kolikor si je v naglici pogledal. Njegovo predavanje in izobraževanje naroda temelji torej le na slučajnem in predhodnem izobraževanju samega sebe, ki ima samo ta namen, da bi nekje nekemu nekaj povedal, ne pa, da bi se najprej o stvari sam docela izobrazil in šele radi spoznane in občutene vrednosti teh izobrazbenih vrednot hotel s tem seznaniti tudi druge in jih izobraziti. Če hočemo res kulturno dvigniti naš narod, če ga hočemo res uvesti v kulturno življenje, potem moramo prenehati s takim povprečnim in plitvim načinom izobraževanja. V ta namen je nujno potrebna zahteva, da smejo naš narod izobraževati le taki ljudje, ki so sami dosti izobraženi v stvareh, ki jih hočejo izobrazbeno posredovati drugim. Kakor velja za vsako kulturno delo, da je potrebna izbira delavcev, in je vidik za tako izbiranje le sposobnost za delo, tako mora veljati tudi za izobraževanje naroda, kar je tudi pristno kulturno delo, da je nujno potrebna izbira izobraževalcev, ki morajo biti sami dosti kulturno in duhovno bogati, tako da imajo kaj povedati, s čim izobraževati in da je to, kar izobrazbeno posredujejo, najprej njihova poglobljena izobrazbena last. Ta zahteva in smernica za narodovo izobraževanje, ki se mi zdi danes posebno važna, se torej glasi: narod smejo izobraževati le globoko in temeljito izobraženi ljudje, pa še ti le o stvareh, ki spadajo v njihovo, skoro bi rekel strokovno zanimanje in kulturno delo. Ne ustvarjajmo posebne vrste ljudi, ki bi jih mogli imenovati kulturni ali izobrazbeni posredovalci, ki bi opravljali to delo nekam mehanično in stanovsko, ne pa iz potrebe, da se v teh stvareh najprej sami temeljito izobrazijo in šele potem čutijo potrebo, da o teh stvareh izpregovorijo tudi drugim ljudem. Saj tudi učitelj ne sme biti tak kulturni posredovalec, ki bi sam ne čutil potrebe po lastnem izobraževanju, temveč mora nabirati lastno izobrazbo radi samega sebe in radi kulturnih vrednot samih, ne pa radi posredovanja te izobrazbe svojim učencem. Vsakdo, ki bi hotel postati narodov izobraževalec, naj bi se sam zase in radi kulture resno zanimal za kako kulturno panogo, in naj bi ta svoja spoznanja posredoval tudi narodu, ga kulturno dvigal ter vpeljeval v kulturno življenje. Nihče ne sme biti samo posredovalec kulture, ne da bi postal duh kulture tudi njegov duh in ne da bi sprejemal kulturo radi njene lastne vrednosti.

Končno pa najdemo še neko važno smernico za izobraževanje našega naroda. Ta zahteva se tiče sedaj mogoče najvažnejšega vprašanja o tem, kaj naj bo snov tega izobraževanja. V čem naj narod izobražujemo? To vprašanje je postalo važno zato, ker je dobilo

izobraževanje že najrazličnejše smeri, katerim pa vedno bolj postaja skupno, da izobražujemo narod v tem, kar ga zelo malo ali pa nič ne zanima, da mu govorimo o stvareh, ki so zelo daleč od njegovega zanimanja in smejo take brez škode še naprej ostati, ali pa da izobražujemo narod v tem, kar je sicer zelo zanimivo, pa ostajamo pri zunanjih frazah in besedah in ne sežemo globlje in do splošnih načel takih zanimivih vprašanj in problemov. Zato je treba, da se držimo tudi glede izobrazbene smeri nekih smernic, do katerih pridemo iz pomena narodovega izobraževanja samega.

Prvo, kar se mi zdi tu potrebno, je, da je to izobraževanje res narodno, kar pomenja, da uvaja narod predvsem v lastno kulturo, da mu ohranja in dviga njegovega narodnostnega duha, da mu oživlja in daje zanimanje za to, kar je svojstveno slovenskega, da mu dviga kulturno samozavest, pa seveda ne s frazami in navdušenimi besedami, temveč s stvarnimi in kulturnimi deli svojega naroda. Vse izobraževanje našega naroda naj bo torej narodno in v duhu slovenstva. To ni šovinizem, temveč le uvajanje v to, kar je in bi moralo biti narodu najbližje in kar se je porodilo iz njegovega narodnostnega duha. Saj nam danes tako močno manjka resnega in stvarnega uvajanja naroda v lastno kulturo, kjer je tudi edini temelj za spoznanje vrednosti tega, kar je svojstveno njegovega. Zakaj ob tem spoznanju se porodi tudi volja, da ostane pri svojem in da goji svoje. Od pavsod drugod prinašamo izobrazbene vrednote, le one, ki so nam narodnostno najbližje, radi pregledamo, in se zanje ne zmenimo. Mogoče res zato, ker o vsem več vemo, kot o svojem in o sebi. Zato velja najprej, naj se vse izobraževanje tiče predvsem narodove kulture in naj ima svoj cilj v uvajanju v to kulturo ter v spoznanju njenih kulturnih vrednot.

Druga važna stvar, ki jo moramo tu omeniti, je, da naj obsega izobraževanje naroda po možnosti vse kulturne panoge, ne pa samo nekatere, t. j. znanstvene, kot danes. Tu velja prav isto kot za šolo, da je naša izobrazba vse preveč usmerjena v znanstveno smer in zato vse preveč razumska. Nujno bi morale priti na vrsto tudi druge kulturne panoge, po vrsti religija, umetnost, socialnost, etičnost, gospodarstvo in politika. Vse to so področja, ki nujno zahtevajo, da dobijo vpogled vanje tudi naši preprosti in najpreprostejši ljudje, ki sicer sami ne morejo samostojno nabirati izobrazbe. Prav posebno pa moramo poudariti, da moramo pri izobraževanju izbirati take teme in stvari, ki so res pereče in so postale problem že tudi za preprostega človeka. To pa so danes posebno socialna, gospodarska, politična in svetovnonazorna vprašanja.

Med socialnimi vprašanji bi prav posebno morali seznaniti naš narod s pojmovanjem socialne ljubezni in pravičnosti, z njegovimi socialnimi dolžnostmi in pravicami, s problemom dela, z individualističnim in kolektivističnim svetovnim nazorom, s problemom žene v javnem življenju, s problemom družine in zajednice sploh itd. Med

gospodarskimi vprašanji je za nas posebno važno vprašanje po smislu gospodarstva, o načinu družinskega gospodarstva, ki bi moglo postati vzor za vsako gospodarstvo, o brezposelnosti, o dobičku in pridobivanju sploh, o modernem načinu gospodarjenja, o duhu kapitalizma, o kapitalu, o gospodarskem redu sploh, o razmerju človeka do stroja itd. Med političnimi vprašanji bi morali posebno pozornost posvetiti razliki med vsakdanjo in načelno politiko, seznaniti ljudi s smislom politike in z njenimi notranjimi načeli, z razliko med osebnimi in splošno državnimi interesi ter dolžnostmi, z razliko med državljanom in podložnikom, s pravim pojmom demokracije, z razliko med narodom in državo, z državljanskimi pravicami in dolžnostmi, s pravim pojmom strank in razmerja poedinca do njih itd. Končno pa imamo še celo kopico svetovnonazornih vprašanj. So to danes gotovo najvažnejša vprašanja, zakaj svetovni nazor, avtonomni in osebni, je eden najvažnejših temeljev za človekovo osebnostno moč in vrednost. In prav zato danes tako manjka močnih in izoblikovanih oseb, ker nam manjka enotnega svetovnega nazora. V ta kompleks spadajo vprašanja o človeku, o njegovem bistvu in pomenu ter smislu, dalje vprašanje o smislu življenja in kulture, pomen materializma, idealizma, optimizma, pesimizma, umetnostnega, gospodarskega, etičnega, socialnega in religioznega svetovnega nazora, vprašanje o razmerju med človekom in Bogom, o religioznosti in konfesionalnosti, o koristolovstvu in poštenosti, o pravilnosti in resničnosti, o objektivnosti in subjektivnosti itd. To so vprašanja, ki bodo vedno močno zanimala človeka in glede katerih mu je radi njegovih osebnih potreb nujno izobraževanje. So pa to tudi vprašanja, ki prav lahko nadomestijo različna druga vprašanja, ki so samo enodnevna in ki nastajajo večkrat samo iz radovednosti, pa odgovori nanje ne zapustijo v človekovi duši nikakega trajnega vpliva, ki bi oblikoval njegovo osebo. In vendar nam pri izobraževanju našega naroda nič drugega ni bolj treba, kot da z izobrazbenimi vrednotami oblikujemo celega človeka in izoblikujemo iz njega celo osebo. Zato nam izobraževanje nikdar ni cilj, temveč le sredstvo.

Prav na kratko smo si skušali razjasniti problem o izobraževanju našega naroda. Našli smo pri tem te-le smernice: 1. za nas mora biti to življenjsko vprašanje, 2. pravico do tega izobraževanja ima le narodnostno zakoreninjeni človek, 3. vse izobraževanje naroda naj bo globinsko in zato resnično izobraževanje, 4. vse izobraževanje naj bo resno in vsebinsko ter duševno poglobljeno, 5. vsak izobraževalec naj bo sam kulturno bogat in resnično izobražen; kulturno posredovanje mora izvirati iz njegovega pristnega in osebnega duha, 6. izobraževanje naj se vrši v slovenskem duhu in naj goji tega duha, 7. izobraževanje naj obsega vse kulturne panoge, predvsem pa socialna, gospodarska, politična in svetovnonazorna vprašanja, ki morejo oblikovati celega človeka v enotno osebnost.